

Patnja kao kvalifikacija za službu

Nathan Maroney

<https://orcid.org/0009-0007-5629-5660>

Southeastern Seminary

NathanMaroney@live.com

UDK: 2-185.2:2-733:27-248.4

Izvorni znanstveni rad

DOI: <https://doi.org/10.32862/k1.18.1.1>

Sažetak

Za Pavla su stvarnosti Krista i evanđelja bile moćni interpretativni alati. U svojim pismima Pavao koristi te stvarnosti kao leće kojima tumači svoje trpljenje. Ovaj članak istražuje elemente Pavlova razmišljanja u kojemu je patnja protumačena kao nešto što ide u prilog službi. Prvo, u Efežanima i Filemonu raspravljamo o terminu „sužanj Krista Isusa” i načine na koje Pavao to vidi kao počasni naziv koji ga kvalificira autoritetom. Drugo, u korespondenciji s Korinćanima razmatramo način na koji Pavao povezuje apostolstvo i patnju, nabrajajući svoje nedaće kao kvalifikacije. Treće, u Drugoj poslanici Korinćanima promatramo način na koji Pavao vidi patnju kao nešto što doprinosi empatiji u službi. Na kraju otkrivamo odjeke sličnih misli drugdje u Novomu zavjetu.

Ključne riječi: Pavao, Novi zavjet, patnja, služba, empatija

Uvod

Ovaj članak promišlja o načinima na koje Pavao svoju patnju vidi kao ono što ga kvalificira i priprema za službu (za pitanje autorstva Pavlovih poslanica vidi: Andersen 2016; Capes 2024). Cilj nam je protumačiti Pavlovo tumačenje njegova životnog iskustva. Osoba Krista i događaji iz Evanđelja Pavlu su predstavljali moćne interpretativne alate. Upravo zato Pavao može reći naizgled proturječne stvari o životima vjernika. Ako netko nije u braku, to ima prednosti za njegovu/njezinu predanost Kristu (1 Kor 7,8). Ako netko jest u braku, to je slika predanosti

između Krista i crkve (Ef 5,22-33). Jedan je Bog i jedan Krist, tako da idoli i hrana žrtvovana idolima nisu ništa (1 Kor 8,4). Međutim, onaj koji je jedno s Kristom ne sjedinjuje se s idolima putem zajedništva oko stola (1 Kor 10,21). Evanđelje čini Pavla sasvim slobodnim u Kristu (Gal 3,28), no u isto vrijeme ga u potpunosti čini Kristovim robom (Gal 1,10). Svaki aspekt života tumači se kroz prizmu evanđelja.

Isto vrijedi i za patnju. Patnju koju bi drugi možda protumačili kao opću, Pavao tumači kao patnju radi vjere (Maroney 2023). Pavao također primjećuje da se valja moliti protiv patnje tako da vjernik ima povlasticu slobode kako bi mogao dijeliti evanđelje. No ako se patnja ipak dogodi, ona je korisna za širenje evanđelja (Maroney 2023). U ovom članku istražiti ćemo dodatne načine na koje Pavao dodaje slojeve značenja svojoj patnji, tumačeći je kao vjerodajnicu svoje službe. Ovo je vidljivo u Pavlovoj upotrebi naziva „sužanj Krista Isusa”, u načinu na koji povezuje trpljenje i apostolstvo te u načinu na koji smatra da patnja omogućuje empatiju. Isto tako, istražiti ćemo odjeke ovih ideja u drugim novozavjetnim spisima. Svakako, trebamo biti pažljivi kada vučemo veze između različitih novozavjetnih spisa. Stoga, nećemo sagledati samo sličnosti nego i razlike u naglasku. Usprkos tomu, zadaća je tumačenja ući u trag idejama koje su prošarane po cijelom kršćanskom kanonu.

1. Naziv „sužanj Krista Isusa”

Pavao progonstvo poradi Krista smatra čašću, koja ga kvalificira autoritetom. Pozadina naziva „sužanj Krista Isusa” je naziv „sluga Krista Isusa”. Ovaj se naziv pojavljuje u mnogim poslanicama u pozdravima (vidi: Rim 1,1; Gal 1,10; Fil 1,1; Tit 1,1; Jak 1,1; 2 Pt 1,1; Jd 1, usp. Otk 1,1). Naziv se temelji na starozavjetnom izrazu „sluga Jahvin”, koji je vezan uz širi koncept „služenja” (עֶבֶד) JHWH-i. Izrazom „sluga” (dosl. „rob”) očigledno se izražava poniznost, a za Izrael se općenito kaže da služi Bogu (npr. Izl 4,23). Međutim, ovaj izraz postaje specifičan naziv za određene vođe te je zapravo izraz kojim se izražava čast. Za vođe poput Mojsija i Jošue počasni se naslov nije primjenjivao na njih sve do kraja njihova života ili nakon njihove smrti (Pnz 34,5; Jš 1,1; 24,29, vidi: Dempster 2002, 128–178), što znači da se ovaj naziv nije olako pripisivao. S obzirom na to da je Krist Gospodin, Pavao primjenjuje ovaj naziv na sebe kao slugu Isusa. Kako bi aktivirao konceptualnu metaforu gospodina, prirodno je da je potrebno aktivirati i metaforu roba (Hafemann 2000b, 27). Prema tome, Pavlovo potvrđivanje koncepta da je Isus Gospodin podrazumijeva da sebe vidi kao njegovu roba.

U određenim odlomcima Pavao razvija sličan izraz, „sužanj Krista Isusa”. I ovim se izrazom očigledno izražava poniznost i odano služenje Kristu, ali Pavao ga na neki način koristi i kao naslov koji nosi autoritet. U Efežanima 3,1 Pavao opisuje sebe kao: „Pavao, sužanj Krista Isusa za vas pogane”, nakon čega se upušta u digresiju (3,1-13) u kojoj objašnjava svoje upraviteljstvo (οἰκovoμία) po kojemu

pronosi otajstvo evanđelja svijetu. Pavao svoj zadatak uspoređuje s onim upravitelja kućanstva (οἰκονομίαν), koji ne upravlja vlastitom kućom, nego kao sluga upravlja kućanstvom svoga gospodara. On ima autoritet, ali radi se o posrednom i izvedenom autoritetu. Pavao naglašava svoj nizak položaj ističući da je samo sluga (διάκονος) te „više najmanji” od apostola (koristi izraz ἐλαχιστοτέρω, koji kombinira komparativne i superlativne pridjevske morfeme), Efežanima 3,7-8 (usp. 1 Kor 4,1: „Tako, neka nas svatko smatra službenicima (ὑπηρετάς) Kristovim i upraviteljima (οἰκονόμους) otajstava Božjih”). Od Efežana Pavao traži da ne gube srčanost zbog njegove patnje zbog njih (3,13) i moli za njihovo razumijevanje evanđelja (3,14-18). Želi da oni razumiju kako postoji pozitivno tumačenje njegove patnje, naime, da je njegova patnja njihova slava (3,13). U Efežanima 4,1 ponovno koristi taj izraz kada se okreće k etičkom dijelu poslanice: „Zaklinjem vas dakle ja, sužanj u Gospodinu: sa svom poniznošću i blagošću, sa strpljivošću živite dostojno poziva kojim ste pozvani!” Šokantno je da sužanj može dati etičku pouku, ali je također logično u svjetlu evanđelja, koje uzvisuje ponizne. Njegov etički poziv uključuje poniznost (4,2) te je možda dio razloga zašto koristi naziv upućivanje na svoju poniznost. No istovremeno se čini da Pavao implicira da bi, s obzira na to da je sužanj radi njih, oni trebali slušati što im poručuje.

Poslanica Filemonu slično počinje nazivom: „Pavao, sužanj Isusa Krista”. Zapravo, nigdje se u pismu ne koristi metafora *roba* za Kristova sljedbenika, možda zato što Pavao nije htio da čovjek kojemu je pismo bilo upućeno. Naime, Filemon poveže ovu metaforu s Onezimovim ropstvom. Pavao u pismu poziva Filemona da pusti svoga roba Onezima, podsjećajući ga da bi mu Pavao to mogao zapovjediti da učini u Kristu, ali da ga umjesto toga želi na to potaknuti poradi ljubavi (Flm 8-9). Zatim ga podsjeća na to tko je: „Pavao, starac (ili veleposlanik, πρεσβύτες, vidi dolje), a sada i sužanj Krista Isusa”. Političko se stanje u Filemonu ne spominje – ono nije važno za ono što Pavao želi istaknuti. Umjesto toga opisuje svoje okove kao „okove evanđelja” (Flm 13). Dio razloga zašto koristi ovaj izraz može biti kontrast između Pavlova prava da Filemonu iznese etičke zahtjeve u Kristu s jedne i Pavlove sužajnske poniznosti s druge strane. No ujedno vidimo da Pavao u naslovu sužnja Kristova vidi stvaran autoritet (Wright 2008, 189–190) jer njime zamjenjuje naslov Kristova sluge te se poziva na njega u kontekstu iznošenja etičkih zahtjeva.

Postoji prevoditeljsko pitanje u vezi s Efežanima 6,20: „πρεσβεύω ἐν ἀλύσει” i Filemonom 9: „πρεσβύτες, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος χριστοῦ Ἰησοῦ”. Prvi se redak obično prevodi kao: „poslanik u okovima”, a potonji: „Pavao, starac, a sada i sužanj Krista Isusa.” Međutim, vjerojatnije je da oba odlomka prenose sličnu ideju, pa stoga treba promijeniti prijevod jednoga od ovih odlomaka (vidi na primjer: Wright 2008, 189–190). Tehnička riječ za veleposlanika je πρεσβεύω, a riječ za starješinu je πρεσβύτες, ali postoje primjeri kada su ova dva grčka naziva bila međusobno zamjenjiva. Ukoliko prihvatimo prijevod ‘veleposlanik’, onda poveza-

nost ideje o veleposlaniku s idejom o sužnju daje daljnji dokaz da je naziv sužanj povezan s autoritetom. Posredan/izveden autoritet veleposlanika također je sličan onomu upravitelja kućanstva o kojemu smo raspravljali gore.

Postoji još jedna prevodilačka razlika između Efežanima 3,1 i Filemona 1. Mnogi prijevodi, uključujući engleski ESV, imaju u Efežanima 3,1: „sužanj Krista Isusa” (vidi npr.: KJV, CSB, ESV, NASB, NIV). No u Filemonu 1 prijevod ESV glasi: „sužanj za Krista Isusa”. Svakako je istina da je Pavao u oba slučaja sužanj *za* Krista. No postoje dokazi da Pavao nije smatrao da se nalazi u zatvoru samo za Krista, nego i *od* Krista. Krist je bio tamničar koji ga je tamo stavio, mogli bismo reći (usp. Fil 1,13. Zanimljivo je i to što u Efežanima 4,8 Pavao govori o Kristovoj pobjedi kao o vođenju sužnjeva i u 4,3 o kršćanskom jedinstvu kao o „lancu” mira). Hafemann je istaknuo da Pavlovo ukazivanje na to da ga je Krist vodio u pobjedonosnoj povorci (θριαμβεύοντι, 2 Kor 2,14) u pozadini predočava ideju o rimskoj pobjedonosnoj povorci u kojoj nastupaju zarobljeni robovi ili sužnjevi (Hafemann 1989, 334; slično Paul B. Duff 2015 posebno 18–92). Na drugom mjestu piše: „Kada je Pavla pozvao da bude službenik novoga saveza (2 Kor 3,4-6), Bog je Pavla osudio na smrt (2 Kor 1,9; usp. 1 Kor 4,9)” (Hafemann 2000a, 23). Ovo nije pobjedonosna povorka, naprotiv, Pavla vode u njegovu smrt (Hafemann 1989, 334). Ovo bi imalo smisla u svjetlu načina na koji Pavao sebe opisuje u Efežanima 3,1 kao sužnja Krista (τοῦ χριστοῦ) *za* pogane (ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν). Utamničenje je u svrhu nacija, tako da se genitiv riječi Krist može odnositi na nešto drugo, a ne na korisnika, naime, na onoga *čiji* je Pavao zatvorenik.

Vidjeli smo da Pavao svoju službu tumači u okviru sužanjstva. Pavao nije samo sužanj države, nego i Krista. Ovo znači da njegovo sužanjstvo premda još uvijek podrazumijeva poniznost, podrazumijeva i autoritet jer koristi ovaj naziv kako bi iznosio etičke zahtjeve od Efežana i Filemona. Ova transformacija poniznosti u poniznost i autoritet slična je transformaciji riječi rob u izrazu rob JHWH-in u Starom zavjetu, odnosno rob Krista u Novom zavjetu. U izrazima poput sužnja, roba, upravitelja kućanstvom i veleposlanika, Pavao istovremeno opisuje svoju službu u svjetlu poniznosti i u svjetlu izvedenoga, posrednog autoriteta. Ovo je tek jedan način na koji Pavao pozitivno predstavlja patnju i progonoštvo u svojoj službi.

2. Patnja i apostolstvo

Sada se okrećemo istraživanju veza u Pavlovoj misli između trpljenja i apostolstva. Vidjet ćemo kako Pavao ironično tvrdi da njegova patnja doprinosi njegovu autoritetu. To da Pavao vidi autoritet u apostolstvu jasno je iz Prve poslanice Korinćanima 9. U kontekstu tvrdnje da ima pravo jesti bilo koju hranu, opisuje sebe kao slobodnog, apostola i nekoga tko je vidio Gospodina (1 Kor 9,1). Ukoliko nije apostol drugima, barem je Korinćanima (1 Kor 9,2). Zatim ističe da kao apo-

stol ima pravo na njihovu financijsku podršku (1 Kor 9,6-12), pa čak uspoređuje sebe s levitima koji su služili u hramu (1 Kor 9,13-14). Pavao pokazuje da ima autoritet i prava, ali da ih se spreman odreći poradi drugih vjernika, pokazujući im kako bi se oni trebali ponašati u pogledu hrane žrtvovane idolima. Pavao smatra da apostolstvo podrazumijeva autoritet, čast i koristi koje uključuju novčanu podršku. To da apostolstvo vuče za sobom autoritet u crkvi jasno je i iz Prve poslanice Korinćanima 12,28: „I neke postavi Bog u crkvi: prvo za apostole, drugo za proroke, treće za učitelje; onda čudesa, onda dari liječenja; zbrinjavanja, upravljanja, razni jezici.”

Međutim, Pavao u dopisivanju s Korinćanima želi naglasiti i svoju poniznost. U Korintu su nastale frakcije u kojima su ljudi slijedili različite vođe poput Pavla, Apolona i Petra (1 Kor 3,1-4). Zato Pavao ističe da oni nisu ništa doli službenici (1 Kor 3,5), sluge i Kristovi upravitelji kućanstva (1 Kor 4,1). Zatim nastavlja: „Jer Bog je, čini mi se, nas apostole prikazao posljednje, kao na smrt osuđene, jer postali smo prizor svijetu, i anđelima, i ljudima” (1 Kor 4,9). Nakon toga navodi i druge načine na koje je trpio u redcima 10-13. Pa ipak, kao apostol, Pavao još uvijek ima autoritet. Navodi da on nije samo njihov vodič nego njihov otac, a oni su njegova djeca. Trebaju ga imitirati, a ne budu li to činili, mogao bi ih posjetiti i disciplinirati ih (1 Kor 4,14-21). U Prvoj poslanici Korinćanima 5,3 istaknuo je da je, premda tjelesno odsutan, duhom prisutan i osudio je dotičan grijeh u korintskoj zajednici. Premda Pavao sebe vidi kao najmanjega među apostolima (15,9), ima Duha i zapovijeda Korinćanima da ga nasljeđuju i ostanu u predajama koje im je predao (7,40; 11,1-2.23; 15,3). U Drugoj poslanici Korinćanima Pavao ide korak dalje te navodi patnju kao dio svojih vjerodajnica, koje dokazuju njegov autoritet. Ne samo da zadržava svoje apostolstvo unatoč patnji nego i putem patnje. U Drugoj poslanici Korinćanima 10,8 Pavao potvrđuje svoj autoritet: „Kad bih se doista i malo više pohvalio našom vlašću – koju nam Gospodin dade za vaše izgrađivanje, a ne rušenje – ne bih se morao stidjeti.” Međutim, ističe da se neće uspoređivati s onima koji preporučuju sami sebe i da će se hvaliti samo onime što je primio od Boga (2 Kor 10,12-13). Pavao zatim traži od Korinćana da pretrpe nešto njegova ludila: „Smatram, eto, da ni u čemu nisam manji od ‘nadapostola’. Jer ako sam i nevješt u govoru, nisam u znanju; naprotiv, u svemu vam ga i pred svima očitovao” (2 Kor 11,5-6). Nastavlja: „Na sramotu govorim: bili smo, biva, slabi! Ipak, čime se god tko osmjeljuje – u bezumlju govorim – osmjeljujem se i ja! Hebreji su? I ja sam! Izraelci su? I ja sam! Potomstvo su Abrahamovo? I ja sam! Poslužitelji su Kristovi? Kao mahnit govorim: ja još više!” (2 Kor 11,21-23). Netko neosjećajan mogao bi reći da je ovo ponosan govor i da je daleko od poniznosti koju Pavao tvrdi da posjeduje. On sam ističe da se u ovom dijelu poslanice pokušava pred Korinćanima hvaliti svojim vjerodajnicama. Međutim, nastavlja: „Kao mahnit govorim... U naporima – preobilno; u tamnicama – preobilno; u batinama – prekomjerno; u smrtnim pogobljima – često.” Pavao se zatim *hvali* dugačkim

popisom različitih patnji koje je doživio u svojoj službi (2 Kor 11,24-33). Nakon toga se okreće pozitivnoj vjerodajnici – *hvali* se nekime koga poznaje, a tko je doživio jedinstvenu objavu (2 Kor 12,1-5).

Dio Pavlove strategije je izravan – hvaljenje autoritetom i čovjekom koji je primio posebnu objavu. No između ovih stvari začudo se hvali svojom patnjom. Za razumijevanje Pavlova argumenta ključan je komparativni pridjev u 11,23. Pavao kaže da je doživio *veće* napore, *više* utamničenja i *više* šibanja. Od koga je više patio i zašto je to bilo važno? Ove su izjave paralelne načinu na koji uspoređuje sebe s nadapostolima ranije u tom retku, kada kaže da je *bolji* poslužitelj Kristov. Hafemann je tvrdio da je cijela Druga poslanica Korinćanima zapravo uobličena kao odgovor nadapostolima koji su dovodili u pitanje je li Pavao zbilja apostol, s obzirom na svoju patnju (Hafemann 1989, 333).¹ Prema tome, Pavao odgovara ističući da apostolstvo i trpljenje nisu suprotstavljeni, nego idu ruku pod ruku. Očigledno su Korinćani počeli prezirati Pavla jer su gledali na nadapostole, koji su Pavlovo trpljenje smatrali sramotnim. Moramo uvijek paziti s hipotetskim rekonstrukcijama pozadine ove poslanice. No iz same je poslanice jasno da Pavao iznosi argumente protiv nadapostola te da je pokušavao uvjeriti Korinćane da još uvijek ima apostolski autoritet. Druga poslanica Korinćanima 12,11-12 glasi: „Postao sam bezuman! Vi me natjeraste. Ta trebalo je da me vi preporučite jer ni u čemu nisam manji od ‘nadapostola’, premda nisam ništa. Znamenja apostolstva moga ostvarena su među vama u posvemašnjoj postojanosti: znakovima i čudesima i silnim djelima.” Moguće je da kaže da nije manji zato što su Korinćani smatrali da je manji zbog svoje patnje.

Ovdje želimo istaknuti da Pavao ne tvrdi samo da može biti apostol i patnik, pa čak ni da apostoli moraju trpjeti, nego da u suštini navodi svoja trpljenja kao kvalifikaciju za službu. U njegovu navođenju vjerodajnica krije se duboka ironija. On ističe da je Hebrej od Hebreja, baš kao i njegovi suparnici (2 Kor 11,22). Ističe da čak i kada govori na ovaj način, govori kao luđak (2 Kor 11,23 Pavao ovdje doslovno govori kao luđak – prijevod ESV: „bolji sam” prijevod je ὑπὲρ ἐγώ, što je gramatička abnormalnost s obzirom na to da prijedlozi ne mogu stajati ispred nominativa); na kraju krajeva, u Pavlovoj teologiji, nečija je etnička pripadnost manje važna od odnosa koji ta osoba ima s Kristom. No Pavao još uvijek pazi da unese taj podatak u svoje vjerodajnice. Zatim navodi svoja trpljenja, ističući da uvrštavanje njih u vjerodajnice znači govoriti kao luđak. No unutar Pavlove teologije i ovo zapravo ima smisla jer se Božja sila očituje kroz slabost. Pavao navodi i vjerodajnice koje bi njegovi suparnici cijenili i one koje ne bi cijenili. Oboje navodi s uvodom u kojem kaže da razumije da će svojim slušateljima zvučati kao luđak.

Ukratko ćemo spomenuti Drugu poslanicu Korinćanima 6,3-5: „Ni u čemu ne dajemo nikakve sablazni da se ne kudi ova služba, nego se u svemu iskazu-

1 Za drugi argument vezan uz pozadinu 2 Korinćanima koji se također usredotočuje na vodstvo, vidi: O’ Reilly 2021, 80–95. Za drukčije gledište, vidi: Paul B. Duff 2015, 18–92.

jemo kao poslužitelji Božji: velikom postojanošću u nevoljama, u potrebama, u tjeskobama, pod udarcima, u tamnicama, u bunama, u naporima, u bdijenjima, u postovima.” Pavao i ovdje povezuje svoju službu, preporuku svoga autoriteta kao sluge Božjega, i patnju. Pavlovo je gledište službe i kvalifikacije jasno. On sebe smatra više kvalificiranim (boljim) poslužiteljem Kristovim od svojih suparnika jer je proživio više trpljenja.

2.1. *Patnja i apostolstvo u povijesnom kontekstu*

Mnogi su primijetili sličnosti između popisa patnji (*peristasis*) i onoga koji nalazimo kod grčkih filozofa. Free (2017, 80–85) posebno ističe da je naglašavanje trpljenja bio uobičajen retorički alat koji su koristili putujući učitelji i filozofi (posebno stoici), kako bi naglasili svoje vjerodajnice. Free ovo razumije kao dokaz da je Pavao pretjerivao u tvrdnjama o svojim patnjama. Također smatra da je dio Pavlova izričaja metaforički ili hiperboličan, a i drugim argumentima umanjuje njegovo trpljenje, ističući da kućni pritvor ne bi bilo tako loše iskustvo kao što se tradicionalno smatralo, da bi svatko tko je putovao u vrijeme staroga vijeka doživio trpljenja s Pavlova popisa (ovo iznosi suprotnu tvrdnju, naime, da Pavao jest trpio, pa tako nailazimo na nedosljednost u njegovu argumentu) te da Pavla nije progonila rimska država, nego da su se kršćani suočavali s posljedicama dobrovoljnog odvajanja od države.²

Svakako, važna je razlika između kućnog pritvora i zatvora. Također, ne nijemo da Pavao koristi retoriku dok pokušava uvjeriti svoje čitatelje. Čini se da Pavao tumači općenito trpljenje specifično kao progonstvo kršćana (Maroney 2023, 40–47) te dodaje slojeve značenja svome proživljenom iskustvu sagledavajući sebe kao Kristova sužnja. Ipak smatramo da je Free otišao predaleko. Prvo, primjećujemo da Free iznosi sukobljene argumente, naime, da bi svaki putnik trpio na način koji Pavao opisuje, ali isto tako da Pavlovo trpljenje nije bilo tako loše kao što se tradicionalno mislilo. Ako je putovanje bilo opasno za sve putnike staroga vijeka, onda je bilo i za Pavla. Također, to što se radilo o uobičajenom iskustvu ne poništava to što je Pavao tomu pripisivao važnost i smisao.

Drugo, patnja je kod Pavla u potpunosti integrirana u kršćansku teologiju. Ovo ne znači da helenistička filozofija nije mogla izvršiti utjecaj na njegova gledišta. No Pavao je smatrao da trpljenje koje je doživljavao ima istaknuto kršćanski značaj. Pavlovoj teologiji ne predstavlja nikakav problem činjenica da su svi putnici u starom vijeku doživljavali trpljenje. Oni koji bi Pavla bacili u tamnicu ili šibali to nipošto nisu učinili kako bi ga kvalificirali za službu. No to ne znači da Pavao ne može protumačiti da Bog tako djeluje kroz ono što mu se događa. Nadalje, prihvatimo li Hafemannovu rekonstrukciju pozadine Druge Korinćanima, naime, da su

2 Za donekle sličan argument koji trpljenje u prvom kršćanstvu smatra mitom, vidi: Moss 2013, posebno 215–246.

nadapostoli tvrdili kako apostol koji pati i nije apostol – onda bi nadapostoli bili primjeri putujućih učitelja koji nisu doživljavali patnje koje je proživljavao Pavao.

Treće, važno je primijetiti razlike između Pavlove i stoičke misli. Stoički je filozof Epiktet tvrdio da onaj koji trpi mora biti bestrastan u svome trpljenju, ostajući istinit sebi čak i kada napadi dolaze izvana (Bertschman 2020, 256–275). U Pavlu pak ne nalazimo takav naglasak. Nadalje, Epiktet ne smatra trpljenje nužnim kao što to čini Pavao (Bertschman 2020, 256–275).

Četvrto, možemo dodati da je u Pavlovoj misli navođenje patnji kao vjerodajnica izričito ironično. Trpljenje ne predstavlja kvalifikaciju za Pavla zato što pokazuje koliko je snažan ili bestrastan u patnji. Naprotiv, trpljenje ga kvalificira upravo zato što ono pokazuje njegovu slabost i poniznost, naglašavajući Božju snagu. Matt O' Reilly (2021, 80–95) iznio je argumente u prilog tomu da se Pavao u Drugoj poslanici Korinćanima udaljava od onoga što bi Korinćani očekivali u kontekstu vodstva u grčko-rimskom kontekstu. Prema njegovoj rekonstrukciji Korinćani nisu očekivali stoičkoga, bestrasnog vođu, nego snažnoga vođu koji nije ni doživljavao patnje.

Peto, i najvažnije, ako se Pavlovo navođenje patnji nije temeljilo na stvarnosti, onda se pitamo koliko bi uopće bilo učinkovito njegovo pismo. Ako Pavao zapravo nije patio, do koje bi mjere u to mogao uvjeriti Korinćane? Oni bi bili svjesni trôpa helenističke filozofije. Pavao isto tako spominje trpljenje samih Korinćana, u Drugoj Korinćanima 1, a teško da bi hiperbolički opisao njihovo trpljenje. Stoga smatramo da nije vjerojatno da bi Pavao istaknuo svoje patnje kao dokaz da ima bolje vjerodajnice od nadapostola ako nije toliko puno trpio. Obrana patnji u Pavlovu dopisivanju s Korinćanima ne uklapa se u predodžbu da je Pavao izmišljao svoja trpljenja kao ni u predodžbu da su svi doživljavali takvo što.

Iz toga razloga smatramo da je Free (2017, 80–85) prenglasio svoj zaključak te da Pavlova retorika u dopisivanju s Korinćanima nema smisla ukoliko je Pavlovo trpljenje u potpunosti fiktivna retorika. U zaključku ovoga odjeljka Pavao povezuje svoje apostolstvo sa svojom službom. Pavao se suprotstavlja ideji da njegove patnje poništavaju njegove vjerodajnice te ironično navodi svoja razna trpljenja zajedno sa svojim vjerodajnicama.

3. Patnja i empatija

Treći razlog zašto Pavao smatra patnju kvalifikacijom za službu je način na koji ga patnja oprema empatijom. Druga poslanica Korinćanima započinje opisujući: „Otac milosrđa i Bog svake utjehe” (2 Kor 1,3). Pavao ističe da s obzirom na to da ga Bog tješi u njegovim nevoljama, on može (δύνασθαι) tješiti druge u nevolji: „*onom utjehom* kojom nas same tješi Bog” (2 Kor 1,4). Pavlovo iskustvo patnje služi kao alat koji koristi u svojoj službi. Koristeći suvremeni izričaj, Pavao kaže

da ne osjeća samo *sućut* u odnosu na patnje kršćana (zamišljanje kako im je i žaljenje zajedno s njima) nego i *empatiju* (znanje kako je nekom iz osobnog iskustva). S obzirom na to da je prošao kroz patnju do utjehe, može dijeliti tu utjehu s Korinćanima. Ukoliko su nadapostoli dovodili u pitanje Pavlovu službu zbog toga što je trpio, Pavao iznosi praktičan protuargument. Trpljenje zapravo poboljšava njegovu službu zato što ga osposobljava da bude empatičan prema Korinćanima koji su i sami trpjeli i stoga im je bila potrebna utjeha.

Pavao nastavlja: „Jer kao što su obilate patnje Kristove u nama, tako je po Kristu obilata i utjeha naša. Bili mi nevoljama pritisnuti, za vašu je to utjehu i spasenje; bili utješeni, za vašu je utjehu – djelotvornu: da strpljivo podnesete iste patnje koje i mi podnosimo. I tako je stamena nada naša o vama jer znamo: kao što ste zajedničari patnja tako ste i utjehe” (2 Kor 1,5-7). „Patnje Kristove” mogu se još prevesti kao „mesijanske patnje/mesijanski jao”. Bibličari razumiju da je važno da Pavla sagledamo u kontekstu židovske apokaliptične književnosti. Apokaliptična književnost njegovala je ideju da je sadašnje doba toliko umrljano grijehom da ga nije moguće jednostavno popraviti, nego ga je potrebno u cijelosti zamijeniti dobom koje dolazi, Mesijinim adventom. Prije nego što pristigne novo doba, smatrali su da će Božji narod doživljavati opresiju, koja se naziva „mesijanskim jao” ili „mesijanskom nevoljom”³

U Drugoj poslanici Korinćanima 1 patnja proistječe iz vjernikove solidarnosti s Kristom. Mesija je trpio pa i njegovi sljedbenici trebaju trpjeti. No ova solidarnost s Mesijom ujedno pruža utjehu, kao i opremanje za službu utjehe drugima. Pavao ne smatra da postoji samo solidarnost između Krista i vjernika nego i između vjernika i drugih vjernika, dok zajedno podnose trpljenje. Ova ideja o jedinstvu s Kristom koje izlazi izvan vjernika pojedinca i obuhvaća cijelu crkvu ponavlja se u 1,21: „A Bog je onaj koji nas zajedno s vama utvrđuje za Krista.” Patnja nas osposobljava za empatiju s onima koji trpe, tako da trpljenje u određenom smislu apostola priprema za službu.

3.1. *Prva Petrova poslanica*

Ovdje ćemo se osvrnuti i istražiti odjeke onoga što smo vidjeli u Pavlovoj misli u drugim novozavjetnim tekstovima.⁴ U Prvoj Petrovoj poslanici i drugim tekstovima, vidjet ćemo odjeke prvo Pavlova pojma trpljenja kao počasnog naziva i kvalifikacije, a potencijalno i ideju empatije. Zatim ćemo u Poslanici Hebrejima vidjeti odjeke ideje empatije kao pripreme za službu.

U Prvoj Petrovoj poslanici vidimo ideje koje su slične Pavlovim idejama patnje koje vođi daju autoritet te patnje koja omogućuje solidarnost. Prva Petrova 5,1 glasi: „Starješine dakle među vama opominjem, ja sustarješina i svjedok

3 Za važan uvod u ovaj pojam i njegovu važnost vidi: Dubis 2002.

4 Za uvod u pitanja koja su važna za proučavanje progonoštva u Prvoj Petrovoj vidi: Williams 2012.

Kristovih patnja, a zato i zajedničar slave koja se ima očitovati. “Ovdje nalazimo puno toga zajedničkog s onime što smo vidjeli kod Pavla. Izraz „τῶν τοῦ χριστοῦ παθημάτων” gotovo je identičan izrazu u Drugoj poslanici Korinćanima 1,5. Kao u Drugoj Korinćanima, i ovdje se izraz može prevesti „mesijanske patnje“ umjesto „patnje Kristove”.⁵ Isto tako, vidimo da Petar rabi svoj autoritet i iznosi zapovijedi, ali to čini na ponizan način koji naglašava njegovu solidarnost s njima i sudjelovanje u patnjama. Patnje su dio njegovih vjerodajnica, a trpljenje mu omogućuje solidarnost s onima s kojima razgovara. Trebamo zapaziti i to da se u Otkrivenju 1,9 Ivan predstavlja: „Ja, Ivan, brat vaš i suzajedničar (συγκοινωνός) u nevolji, kraljevstvu i postojanosti, u Isusu: bijah na otoku zvanu Patmos radi riječi Božje i svjedočanstva Isusova.” Poput Petra, Ivan manje naglašava ono što ga razlikuje od njegovih učenika, a više što im je zajedničko kroz patnju. Ujedno upečatljivo ističe da se patnja (kao i kraljevstvo i postojanost) nalazi u Isusu.

3.2. Hebrejima

Autor Poslanice Hebrejima također smatra patnju kvalifikacijom za službu jer ona omogućuje empatiju premda iz druge perspektive. Poslanica Hebrejima iznosi šokantnu izjavu kako je bilo prikladno, pa čak i nužno da Krist dođe „po patnjama do savršenstva” (Heb 2,10.17). Kako bi mogao (δύναται) biti milosrdan veliki svećenik, trebao je trpjeti i biti kušan kako bi mogao pomoći onima koji prolaze kroz patnju i kušnju (Heb 2,18). Kasnije se u pismu autor vraća ovoj temi te ističe da je Krist veliki svećenik koji može suosjećati sa slabostima svoga naroda (Heb 4,15). Autor zatim raspravlja o tome kako veliki svećenici općenito mogu biti blagi prema svojem narodu s obzirom na to da su i sami zaogrnuti slabošću (Heb 5,2). Razlika je, naravno, u tome što Krist ne mora prinostiti žrtve za vlastite grijeha jer je bez grijeha. Usprkos tomu, njegova je patnja bila stvarna: „On je u dane svoga zemaljskog života sa silnim vapajem i suzama prikazivao molitve i prošnje Onomu koji ga je mogao spasiti od smrti. I bî uslišan zbog svoje predanosti: premda je Sin, iz onoga što prepati, naviknu slušati” (Heb 5,7-8). Ova se Kristova specifična sinovska poslušnost prema kraju pisma općenito primjenjuje na vjernika: „Pa zar ste zaboravili opomenu koja vam je kao sinovima upravljena: Sine moj, ne omalovažavaj steg Gospodnje i ne kloni kad te on ukori. Jer koga Gospodin ljubi, onoga i stegom odgaja, šiba sina koga voli” (Heb 12,5-6, citat iz Izr 3,11-12). Autor Poslanice Hebrejima ujedno zapovijeda službu empatije prema svim vjernicima: „Sjećajte se uznika kao suuznici; zlostavljanih – ta i sami ste u tijelu!” (Heb 13,3). Vjernici *ne moraju* postati poput svoje braće na svaki način poput Krista. Ovdje autor ne zapovijeda da *uđu* u zatvor. Ujedno ističe da prima-

5 Za iscrpnu argumentaciju vidi: Dubis 2002. On primjećuje da Petar nije svjedočio događaju križa te stoga ovdje vjerojatno govori o tome da je svjedočio patnji drugih vjernika. Vidi posebice 5–36.

telji pisma još uvijek nisu prolili krv iz vjernosti Kristu (Heb 12,4) te im ne kaže da trebaju uzrokovati takvu situaciju. No čak i ako ne zapovijeda *iskustvenu* empatiju, autor svojim slušateljima zapovijeda da se u svrhu solidarnosti zamisle u koži drugih vjernika. Poslanica Hebrejima promiče empatiju na temelju solidarnosti i jedinstva koje vjernici već imaju, s obzirom da su „u tijelu” (Heb 13,3). U desetom poglavlju Poslanice autor ističe da su primatelji nedavno ispali iz svoje prijašnje vjere kada su „izdržali veliku patničku borbu: ovamo javno izvrgnuti porugama i nevoljama, onamo postavši zajedničari onih s kojima se tako postupalo. I doista, sa sužnjevima ste suosjećali i s radošću prihvatili otimanje dobara znajući da imate bolji, trajan posjed” (Heb 10,32-34).

Ovdje vidimo sličnosti s Pavlovom mišlju, naime, da trpljenje može osposobiti za empatiju i solidarnost u službi. No postoji i značajna razlika u naglasku. Prvu nalazimo u usmjerenju solidarnosti. Pavao ponekad može govoriti o tome da je Krist u svojoj patnji postao nalik vjerniku. Krist je umro za bezbožne (Rim 5,6), postao je slugom (Fil 2,6) i premda je bio bez grijeha, postao je grijehom (2 Kor 5,21). U svim ovim tekstovima vidimo kako Krist postaje solidaran s čovječanstvom. No puno je uobičajeniji Pavlov potez kada prikazuje da solidarnost ide u drugom smjeru, tako da vjernici ulaze u solidarnost s Kristom. Krist je umro za vjernike – ali uz sve duhovne blagoslove koje ovo donosi, to ne znači da će vjernici odmah izbjeći fizičku smrt. Biti sjedinjen s Kristom vjerniku zapravo može donijeti *više* trpljenja dok biva ukopan s Kristom prije nego što s njim uskrsne (vidi još: Rim 6,4, Kol 2,12. Ovo je uvid Andrewa Rillere). Kroz patnju vjernici postaju sličniji Kristu. U Drugoj poslanici Korinćanima 1 „patnja Kristova” smatra se nečime što već postoji u vjernikovu životu, što se primjenjuje na vjernika i čime vjernik obiluje. Vjernik trpi zato što se na svaki način treba uobličiti s Kristom.

I u Poslanici Hebrejima i kod Pavla Krist je vjernikov primjer patnje. No, ponovno, daje se različit razlog trpljenja. U Poslanici Hebrejima vjernik trpi zbog stegovnog odgoja zbog grijeha kako bi postao savršenijim. Krist slično trpi kako bi došao do „savršenstva”.⁶ Kod Pavla Krist onima koji pate ujedno služi kao primjer, ali on ne ističe koji je razlog ovoga trpljenja. Krist i vjernik trpe zato što je to nužno u trenutnom (posljednjem) dobu.

Druga je razlika između Poslanice Hebrejima i Pavla u tome što Pavao teologiju trpljenja ne koristi toliko u smislu očinske *stege* (Bertschman 2020, 256–275 također ovo ističe, ukazujući pritom na Rimljanima 5 kao jedino mjesto gdje Pavao povezuje trpljenje s rastom u kreposti). Bog Otac prisutan je u trpljenju vjernika (2 Kor 1). No ovdje u Drugoj poslanici Korinćanima 1 nije cilj povezati patnju s grijehom (Pavao to čini na drugim mjestima, na primjer u 1 Kor 5,5; 1 Tim 1,20).

Pavao vidi grješnike kao one koji pate, pa čak koristi isti jezik za vjernike i nevjernike koji pate. No Pavao o trpljenju u životima nevjernika govori manje u

6 Za Isusa kao supatnika u Hebrejima vidi: Hall 2021.

kontekstu pouke, a više u kontekstu osude. Kada govori o pouci za one koji pate, Pavao ističe *milosrđe* i *strpljivost* (odgađanje osude). U trpljenju o kojemu govori u Drugoj poslanici Korinćanima 1, fokus nije na grijehu, nego na solidarnosti i utjeksi. Ovdje je Pavlu bliža Prva Petrova poslanica. Prva Petrova poslanica razlikuje nevjerne i vjerne patnike, razlikuje trpljenje zbog grijeha i trpljenje zbog toga što je osoba kršćanin (1 Pt 4,16).

Zaključak

U kontekstu tumačenja Pavlovih poslanica od ključne je važnosti razumjeti na koji način Pavao tumači svoje životno iskustvo kao i način na koji se on i njegova zajednica odazivaju na životna iskustva. Ovaj je članak pokušao skicirati Pavlovo razmišljanje o patnji i o povezanosti patnje sa službom. Pavao patnju vidi kao kvalifikaciju za službu prvo stoga što je postao sužanj za Krista. Pavao prihvaća ponižavajuću stvarnost i pretvara je u počasni naziv. Drugo, Pavao vidi sebe kao apostola patnika. Pavao ne zadržava svoj apostolski autoritet unatoč trpljenju, nego putem trpljenja. Treće, Pavao patnju smatra kvalifikacijom za službu jer onaj koji trpi može imati empatiju prema onima koji doživljavaju slične patnje. Putem trpljenja Pavao se zapravo uči služiti onima koji trenutno trpe ili će trpjeti u budućnosti.

Popis literature

- Anderson, Garwood P. 2016. *Paul's New Perspective: Charting a Soteriological Journey*. Downers Grove: IVP Academic.
- Bertschmann, Dorothea H. 2020. „What Does Not Kill Me Makes Me Stronger”: Paul and Epictetus on the Correlation of Virtues and Suffering. *The Catholic Biblical Quarterly* 82/2: 256–275.
- Capes, David, ur. 2024. *Pastoral Implications of Pseudepigraphy and Anonymity in the New Testament*. Eugene: Wipf & Stock.
- Davey, Wesley Thomas. 2019. Playing Christ: Participation and Suffering in the Letters of Paul. *Currents in Biblical Research* 17/3: 306–331.
- Dempster, Stephen G. 2007. The Servant of the Lord. U: Scott J. Hafemann, Paul R. House, ur. *Central Themes in Biblical Theology: Mapping Unity in Diversity*, 128–178. Grand Rapids: Baker Academic.
- Dubis, Mark. 2002. *Messianic Woes in 1 Peter: Suffering and Eschatology in 1 Peter 4:12-19*. Lausanne: Peter Lang.
- Duff, Paul B. 2015. *Moses in Corinth: The Apologetic Context of 2 Corinthians 3*. Supplements to Novum Testamentum 159. Leiden: Brill.

- Free, Marian. 2017. Suffering in Paul: A Case for Exaggeration. *St Mark's Review* 239: 75–92.
- Hafemann, Scott J. 2000a. A Call to Pastoral Suffering: The Need for Recovering Paul's Model of Ministry in 2 Corinthians. *Southern Baptist Journal of Theology* 4/2: 22–36.
- Hafemann, Scott J. 2000b. *Suffering and Ministry in the Spirit: Paul's Defense of His Ministry in II Corinthians 2:14-3:3*. Paternoster Biblical and Theological Monographs. Carlisle, Cumbria: Paternoster.
- Hafemann, Scott J. 1989. The Comfort and Power of the Gospel: The Argument of 2 Corinthians 1-3. *Review & Expositor* 86/3: 325–344.
- Hall, Josiah D. 2021. Amidst Affliction: God's Responses to Suffering According to the Mekhilta and Hebrews. *Presbyterion* 47/2: 123–131.
- Hamilton, James M. Jr. 2013. Suffering in Revelation: The Fulfillment of the Messianic Woes. *Southern Baptist Journal of Theology* 17/4: 34–47.
- Maroney, Nathan. 2023. Pauline Perspectives on Persecution. *Global Missiology* 20/4: 41–47.
- Moss, Candida. 2014. *The Myth of Persecution*. NY: HarperOne.
- O'Reilly, Matt. 2022. Paul, Apostle of Pain: „One of Us-Ness” and the Question of Suffering in 2 Corinthians. *Journal of Early Christian History* 12/1: 80–95.
- Tabb, Brian J. 2019. It's a Hard Knock Life: Paul and Seneca on Suffering. U: Joseph R. Dodson, David E. Briones, and John M. G. Barclay, ur. *Paul and the Giants of Philosophy: Reading the Apostle in Greco-Roman Context*, 146–154. Downers Grove: IVP.
- Wright, N. T. 2008. *Colossians and Philemon: An Introduction and Commentary*. Downers Grove: Intervarsity Press.
- Williams, Travis B. 2012. *Persecution in 1 Peter: Differentiating and Contextualizing Early Christian Suffering*. Supplements to Novum Testamentum, V. 145. Leiden & Boston: Brill.

Nathan Maroney

Suffering as Qualification for Ministry

Abstract

The realities of Christ and the Gospel were for Paul powerful interpretive tools. In his letters, Paul uses these realities as lenses to interpret his suffering. This article examines elements of Paul's thought where suffering is interpreted as positive for ministry. First, in Ephesians and Philemon, we discuss the term "Prisoner for Christ," and the ways Paul sees this as a title of honor that qualifies him with authority. Second, in the Corinthians correspondence, we examine the way Paul connects apostleship and suffering, listing his sufferings as qualifications. Third, in 2 Corinthians 1, we look at how Paul sees suffering as contributing to empathy in ministry. Finally, we trace echoes of similar thoughts elsewhere in the New Testament.